

... Naadloos brei ik verder met een Polse stem...

Uit ‘Alpejagerslied’...

[...]

men versta mij wel

elk zet zijn eigen hoed op het eigen hoofd

dat is hun recht

dat is het recht van deze beide heren

En nog...

Uit ‘Huldedicht aan Singer’...

ik wil een naaimasjien

iedereen heeft recht op een naaimasjien

ik wil een Singer

iedereen een Singer

[...]

Ik wil een Singer

wij willen een Singer

wij eisen een Singer

wat wij willen is ons recht

Ook hij dus, Paul van Ostaijen, meteen gebrandmerkt door tekenen van beschaving, waaronder taal en recht. Zo moeilijk eenduidig definieerbaar. Ik weet daarom ook al lang niet meer *wat* recht en taal precies zijn. Soms echt en vrij, en soms gareel en artificieel. Maar ik blijf ze gretig en lustig beleven.

1. Taal en recht. « Ik ben de raadsman van **persoon A** » kreeg ik in maart van dit jaar als UGent-docent Nederlands tweede taal in mijn elektronische brievenbus. « Persoon A vroeg mij » ging de advocaat verder « u een mail te sturen aangaande de aanbevelingsbrieven die ze probeert te verzamelen voor haar aanvraag tot verblijfsmachtiging om humanitaire redenen (art. 9bis Verblijfswet). Zij heeft deze verklaringen nodig van vrienden, kennissen en burens. Dit is een

persoonlijke verklaring over de maatschappelijke integratie en houding van mevrouw A. Hopend u hiermee afdoende ingelicht te hebben, groet ik u... » enz.

« Aan allen wie het aanbelangt » schreef ik : « Persoon A leerde ik kennen als een student Nederlands tweede taal die er helemaal voor gaat. Ze staat sterk in het leven. Ze werkt ontzettend goed mee in de klas, staat voor heel veel dingen open, en neemt zelf veel initiatief. Ze legt goede contacten met de medestudenten, en beleeft veel plezier aan de dingen. Ze studeert veel en vormt een belangrijke schakel voor een positieve klasgroep-dynamiek. »

Ik twijfel eraan of dergelijke verklaringen in de praktijk veel opleveren, want in de instructies rond die specifieke aanvraag meen ik namelijk iets anders te lezen over het werkelijke gewicht van de bewezen maatschappelijke integratie... Maar ik kan me wel inbeelden wat het juridische woord van het jaar voor persoon A zou kunnen zijn. Dat is « **help! [uitroepteken]** »...

2. Recht en taal. Dat zijn ook de jonge vrouwen, de **personen B, C, D, en E**, die me tijdens oefeningen in het Nederlands vertellen over hun geboortestreek in Oekraïne. De personen B, C en D leggen steeds weer hun hoofden tussen hun handen op tafel neer wanneer een F16 overvliegt. En hier is een (onverbeterde) schrijfoefening (niveau 3) van persoon E: « *Mijn leven veranderde op 24 februari 2022 toen ik om 5 uur 's ochtends wakker werd van het bombardement. Natuurlijk hadden we het verwacht, want de oorlog was in feite al in 2014 begonnen. Ik had zelfs een militaire cursus gevolgd om mezelf desnoods met een geweer te beschermen. Maar ik wist niet dat het zo eng was. Eerst had ik besloten dat ik niet ging vluchten. Maar ik was niet alleen, ik had mijn moeder die me smeekte om te vluchten. En dat deed ik. Nu ben ik in België. [...] Natuurlijk ben ik nog steeds erg gestrest en mijn mentale en algemene gezondheid is niet goed, maar het is beter dan onder Russische raketten te liggen. PS: Ik had ook nooit gedacht dat ik Nederlands zou leren. Ik heb deze taal pas nu aan de universiteit geleerd. En nu schrijf ik dit bericht in het Nederlands. Wat een leven!* ». De personen B, C, D, en E kiezen dit jaar voor het juridische woord « **waarom? [vraagteken]** ».

3. Taal en recht. Het verbindt me ook met een Turkstalige **persoon F** die tijdens de pauze van een eerste les schoorvoetend naar voor komt met de vraag of ze tijdens de pauze in de klas mag bidden... « Je bent volledig vrij », zeg ik haar, « en al zeker in de pauze ». « In de pauze mag je doen wat je wil, zolang je jezelf en de anderen niet in gevaar brengt », lach ik haar toe. « Wat een braaf verzoek », dacht ik achteraf. Er werd niet gevraagd om *tijdens* de les te bidden. Er

werd ook niet naar een aparte gebedsruimte gevraagd. En al bij al is die pauze voor de taalcursisten en voor mezelf misschien nog wel interessanter dan de les zelf. Een rustpoos in een ongedwongen toren van Babel, waarin rechtssystemen zitten die met een eindeloos aantal rechtssystemen en religieuze en andere tradities en rituelen verwant zijn. Persoon F laat ik kiezen voor het mooie woord « **godsdiensvrijheid** ».

4. Recht en taal. Eind mei van dit jaar bezoek ik op Nederlandstalig grondgebied **persoon G**, een beiaardier op rust en onbetwistbaar polyglot, gehuwd met een Japanstalige persoon. De taal van Zamenhof, het Esperanto, verbindt het koppel. Dat recht, die vrijheid hebben zij. Ook in mijn bijzijn. Ik vraag niet liever. En het is *aandoenlijk*, want het is de eerste keer in mijn leven dat ik die taal als authentieke, huiselijke taal hoor spreken. Dit is artikel 30 van de Grondwet vóór de puntkomma ten top: « Het gebruik van de in België gesproken talen is vrij ». De gewezen beiaardier, persoon G kiest voor het woord « **taalvrijheid** »...

5. Taal en recht. **Persoon H** uit Hamme parkeert haar auto in een blauwe zone in Mechelen en zet haar parkeerschijf achter de voorruit. Ze respecteert ook de haar toebedeelde tijd. Hoe gedwee. Maar de vaste vormgeving van het verplichte schijfmodel had andere voornemens met mevrouw H. De parkeerschijf van persoon H heeft een kwartieraanduiding en bevat enkel de woorden 'uur van aankomst' en '*heure d'arrivée*'. Dit terwijl het verplichte model ook '*Ankunftszeit*' bevat en een opdeling in uren en halve uren heeft. En daarvoor wordt H beboet. In naam van mevrouw H. kies ik voor het woord « **parkeerretrobutie** ».

6. Recht en taal. Het is ook **persoon I** die me op 30 maart van dit jaar bij de tussentijdse test Frans (niveau 3) een schrijfoefening '*en écriture inclusive*' indient. I was daarbij erg slim of misschien juist onwetend, want I had het inclusieve taalgebruik enkel op verbuigingen van bijvoorbeeld het participium toegepast, door middel van het hoge punt (*le point médian*). *Le point médian* is een typografisch teken (code: Alt 250) dat met betrekking tot het Franse inclusieve taalgebruik wordt aangewend om de vrouwelijke en mannelijke vorm in eenzelfde woord te plaatsen. Die afgebakende toepassing van de Franse inclusieve taal door I: Was dat *hun* recht? Ik oordeelde van wel. Ik had in de les immers aandacht gehad voor deze Franstalige realiteit die dicht bij de leefwereld van I lag. Al had ik ook laten blijken dat de Franse *Académie Française* (voorlopig) niet meegaat in dit verhaal én dat het Franse inclusieve taalgebruik wel heel ver gaat en ook veranderingen aanbrengt wanneer de taal niet naar personen verwijst. Toch had ik het niet over mijn hart en mijn lippen kunnen krijgen om de cursisten te verplichten het

Franse inclusieve taalgebruik daarom links te laten liggen. *Soit*. I had die kans gegrepen, maar dan alleen voor de eigen, creatieve schrijfttekst en niet voor de andere grammaticale oefeningen. Dat vond ik uitermate *chique* van I. I bleek daarin enig, en zodoende gunde ik mezelf dit mini-beleid. Oh ja, ik denk dat I als juridisch woord van het jaar zou kiezen voor « **taalidentiteit** ».

Dat was op 30 maart. En op 11 mei 2023 vernietigt de administratieve rechtbank van Grenoble op verzoek van een docent Engelse taal, **persoon J**, een beraadslaging van de Raad van Bestuur van de Universiteit van *Grenoble-Alpes*. In die beraadslaging keurt de Raad van Bestuur de nieuwe statuten van het universitaire talencentrum goed. In de statuten werd gebruikt gemaakt van de '*écriture inclusive*' en meer bepaald van dat 'hoge punt'. Het gaat bijvoorbeeld om de volgende zinnen: « *le-la directeur-riche du service des langues est élu-e pour cinq ans au bulletin secret* » en « *la séance est présidée par le-la directeur-riche sortant-e* ». De rechter baseert zich op de vereiste van een klare en duidelijke norm. Het technische en efficiënte karakter van een juridische tekst moet leiden tot een klaarheid die een onmiddellijke toegang tot de tekst moet kunnen garanderen.

Ik voel oprecht veel compassie voor beide partijen. Aan de kant van de Raad van Bestuur gaat dit alles, ach, maar over de toepassing van een heel kleine talige inclusieve interventie waarbij de begrijpelijkheid van de tekst naar mijn gevoel *helemaal* niet in het gedrang komt. Normaal moeten ook de artikels en alle pronomina aangepast worden, zelfs wanneer er geen verwijzing naar personen is. Bovendien is de Franse '*écriture inclusive*' die de universiteit van Grenoble hier deels toepast, eigenlijk een soort van 'exclusief inclusief taalgebruik' omdat er helemaal *geen* spoor van een talige non-binariteit is. Want de non-binariteit wil men in de Franse taal dan weer eerder met het 'neutrale taalgebruik' gaan verpakken. Terwijl ik er echt voor pleit om het neutrale en het inclusieve op termijn talig één te maken. Deze zaak is voor mij sowieso een verhaal van de olifant in een porseleinkast. De beslissing vernietigt buiten alle proportie en lijkt ook geen 'verzachtende' aandacht te hebben voor het feit dat het hier gaat om de Franstalige statuten van een talencentrum – nogmaals – aangevallen door een docent Engels. Wat drijft zo'n verzoekende partij? Waar is de wetenschappelijke *schwung* en de talige passie van de docent? Frans en Engels, wanneer je deze twee talen globaal belicht, kan je ze trouwens slechts met heel veel moeite verschillende talen noemen. Dit is ook het standpunt van mijn twee polyglotte vrienden, beiaardier G en persoon K (die hier vanavond verder geen rol heeft). De Franse tekst van de beslissing is overigens en ironisch genoeg erg slordig met onder meer een overduidelijke verkeerde verbuiging van een participium [Oeps!]. De beslissing geeft de betrokken voorbeeldzinnen met het '*point médian*' weer, maar gebruikt daarbij een liggend

punt, misschien omdat de redacteur van de beslissing de functie 'Alt 250' nog niet op het computerklavier had gevonden... Persoon J, de docent Engels, laat ik kiezen voor het samengestelde nieuwe juridische woord van het jaar: de « **mouvement-anti-point-médian** » – de « **anti-interpunct-beweging** ». Terwijl *ik* net van dat punt ben gaan houden. Het doet me denken aan de paleografische afkortingen in het oude Frans, waar bepaalde letters soms door een teken worden vervangen. 'Notre/nostre' wordt dan ' ^{nr̃} ' met daarboven een soort van tilde, zoals mijn ouders en ikzelf laatst nog zagen op een grafsteen in het *Hospice Comtesse* in Lille.

Bref. Als juridisch woord van het jaar, kies *ik* voor ...

... « **interpunct** »

welkom tussen de minusculen
zwevend tussen wat hetzelfde is
ze noemen je hoog of halfhoog punt
of nog, verticaal gecentreerd

als we 't met D'haese zouden zeggen:
gemonteerd tussen plafond en vloer
een luttele inktpunt met weinig pak
ga uit je dak en blijf wie je bent

oh ja, je *zal* gekelderd worden
maar weet dat *ik* je nooit zal vloeren
want je *bent taal*, of je bent het maar

en als het licht uitgaat zal alles
wellicht gaan liggen en word jij weer
en is mijn laatste woord gewoon: punt!

ib – 21 juni 2023